

Täna kell 18 avatakse Pärnu kunstnike majas (Nikolai 27) Andrus Joonase isikunäitus "EDOIA ehk Armastus võidab hirmu".

KULTUUR

Hästi lavastatud nüüdisooper viib karmi tegelikkusse

Toomas Kuter

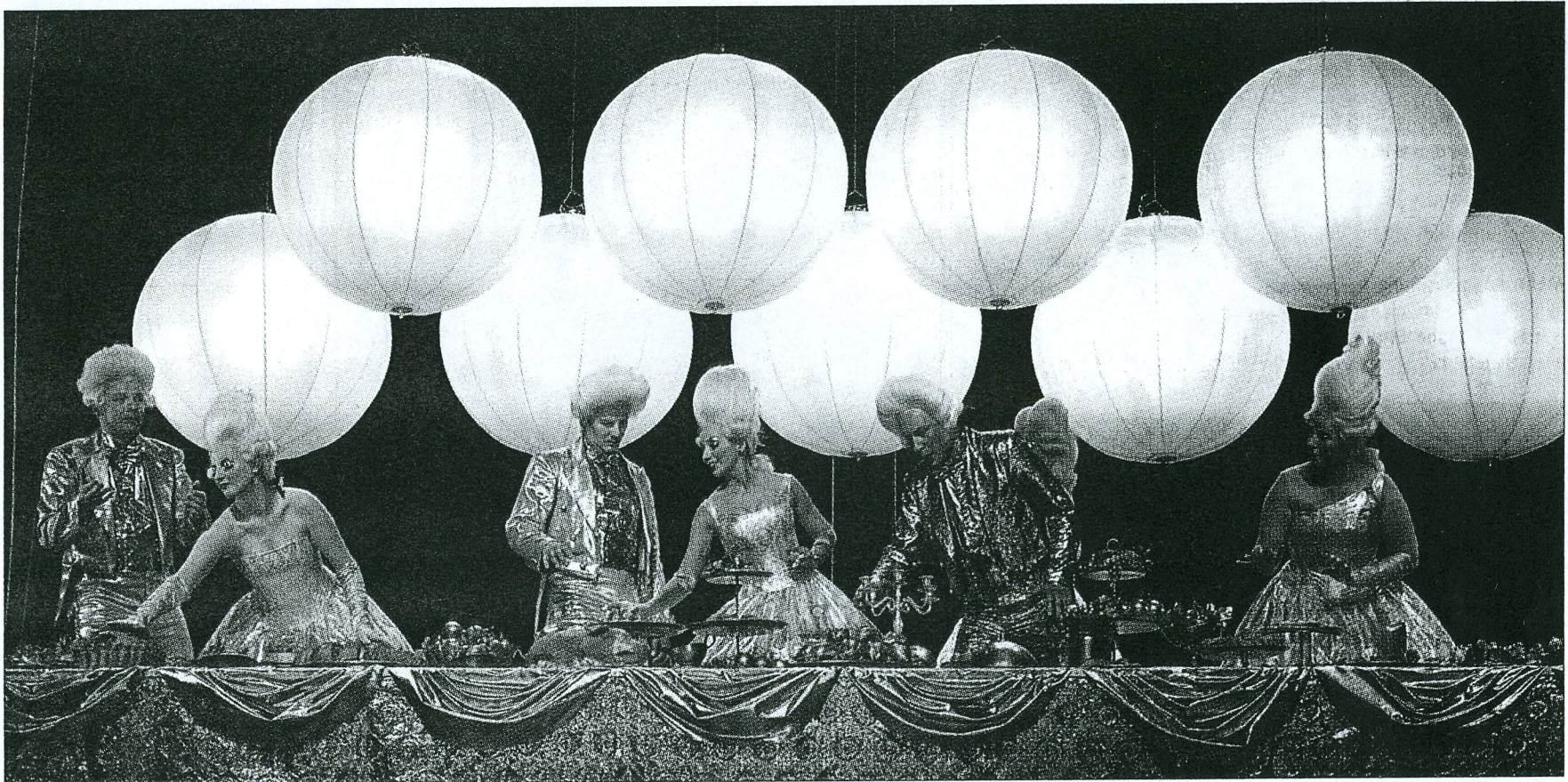
Üheks Eesti muusika-teatri viimase aja suur-sündmuseks võib vaieldamatult pidada juunikuu alguses rahvus-ooperis Estonia esitendunud Erkki-Sven Tüüri ooperit "Wallenberg".

"Wallenbergi" maailmaesietendus toimus küll 5. mail 2001 Saksamaal Dortmundi ooperis, kuid meie lavalaudadel nägi see ilmalvugust uudse ning sümboliterohkena.

"Wallenberg" on raske ooper. Raske igas mõttes, sest rasked on teose sisu, taust ja Wallenbergi lugu ise. Ängi tekitav, inimsuses kahtlema panev, halastamatult otsekohene ja ilustamatult öudne. Ent ka seda on teatris vaja, kõik meie ümber ja meie sees ei saagi meelelahutus ja läbi roosade prillide nähtav ulmeliselt kujutuslik reaalsus.

Publik osaleb loomeprotsessis

Tüüri "Wallenberg" muudab reaalsuse veelgi suuremaks, olles ka ise suur - muusikalises mõttes, kunstiliste saavutuste osas, inimlikult ja hingestatult küpsuseni viidud. See on teos, mille tähendus Eesti, aga ka maailmakultuuri jaoks aja jooksul suureneb. Kuigi teatrist lahkudes on hing haige,

Kunstnik-lavastaja Ene-Liis Semperi panus on siinkohal märkimisväärne. Ajastutest segunenud kostüümid on iseenesest juba sümbolid.

Harri Rospu

selt. Tähtsaim sellest, mida Bertman-Kuningas öelda soovivad, on see, mida publik lavastusest välja loeb.

Sellise tunde tekkimine on nüüdisooperile sageli iseloomulik.

Pärast Taube õnnestunud Wallenbergi ei kujuta kedagi teist selles rollis ette. Ent siinjuures mängivad muidugi teised tegurid, eelkõige selle ooperi sisu ja taust.

Niisama loogilise ja õnnestunud teatrilavastuse lõi Driit Volmer

selja, kui Naine oma perekonnast räägib.

Asszonyi on Eesti üks tugevamaid ja paremaid lauljaid, kelle jaoks ei eksisteeri vokaalseid raskusi ega vajakajäämisi, mistõttu ta saab esinedes alati süüvivaldi esita-

OOPER

"Wallenberg"

Ooper kahes vaatuses.

Muusika Erkki-Sven Tüür. Libreto Lutz Hübner.

Dirigent Arvo Volmer.

etendunud Erkki-Sven Tüüri ooperit "Wallenberg".

"Wallenbergi" maailmaesietendus toimus küll 5. mail 2001 Saksamaal Dortmundi ooperis, kuid meie lavalaudadel nägi see ilmalvast uudse ning sümboliterohkena.

"Wallenberg" on raske ooper. Raske igas mõttes, sest rasked on teose sisu, taust ja Wallenbergi lugu ise. Ängi tekitav, inimsuses kahtlema panev, halastamatult otsekohene ja ilustamatult õudne. Ent ka seda on teatris vaja, kõik meie ümber ja meie sees ei saagi meelelahutus ja läbi roosade prillide nähtav ulmelisel kujutuslik reaalsus.

Publik osaleb loomeprotsessis

Tüüri "Wallenberg" muudab reaalsuse veelgi suuremaks, olles ka ise suur - muusikalises mõttes, kunstiliste saavutuste osas, inimlikult ja hingestatult küpsuseni viidud. See on teos, mille tähendus Eesti, aga ka maailmakultuuri jaoks aja jooksul suureneb. Kuigi teatrist lahkudes on hing haige, sest teistmoodi seda teost jälgides ei saagi, on midagi olulist juurde tekkinud ning mingid varjusurmas olnud emotsioonid taas lahti kistud.

Veel on "Wallenberg" raske muusikalises mõttes. Tegu on ääriselt ekspressiivse, üdini läbiõmponeeritud ja täidetud teosega, kus puuduvad mittemidagiütlevad tühimikud ja mõttetud seisakud. Kõik on liikumises, arengus, kulmineerumas ning tagasi tõmbumas. See nõuab pingutusi nii esinejatel kui kuulajatel. Seda juhul, kui soovite kõigest lõpuni aru saada, süüvida ja lavastuse mõtteni jõuda.

Moskva teatri Helikon Opera asutaja Dmitri Bertmani ja Neeme Kuninga koostööna valminud "Wallenberg" on kaasaegne, fantaasiaküllane ja mitmekihiline saavutus, mis jätab publikule vabad käed. On kindlasti nüansid, sümbolid ja allhoovused, mis lavastajate tahtel teost läbivad, ent mis jõuavad iga kuulajani individuaal-

Kunstnik-lavastaja Ene-Liis Semperi panus on siinkohal märkimisväärne. Ajastutest segunenud kostüümid on iseenesest juba sümbolid.

Harri Rospu

selt. Tähtsaim sellest, mida Bertman-Kuningas öelda soovivad, on see, mida publik lavastusest välja loeb.

Sellise tunde tekkimine on nüüdisooperile sageli iseloomulik. Siinkohal väike täendus - hästi lavastatud nüüdisooperile.

Taube, Volmeri, Asszonyi õnnestunud kolmik

Näib, et "Wallenberg" on pakunud avastamis- ja osasaamistunnet kõigile lavastuse valmistamisprotsessis osalenutele. Kuigi suurimad ovatsioonid ja aplausid kõlasid Wallenbergi rollis esinenud Rootsi kuningliku ooperi baritonile Jesper Taubele, kujunesid samaväärseks Priit Volmeri, Aile Asszonyi, Mati Turi ja teiste loodud rollid.

Jesper Taube on väga hea kooliga suurepärase bariton, kelles piisav annus dramatismi, mis teeb tema hääle ja musitseerimisstiili igati meeldivaks. Lauljale väga raske vokaalpartiiga sai ta pingutuseta hakkama, luues topletminalisid omava kannatava-eksleva-otsiva inimese - jah, eelkõige just inimese rolli, kelleks oli Rootsi diplomaat Raoul Wallenberg eelmise sajandi karmis tegelikkuses.

Pärast Taube õnnestunud Wallenbergi ei kujuta kedagi teist selles rollis ette. Ent siinjuures mängivad muidugi teised tegurid, eelkõige selle ooperi sisu ja taust.

Niisama loogilise ja õnnestunud tegelaskuju lõi Priit Volmer Adolf Eichmanni rollis. Kui palju küünilisust, sarkasmi, robotlikkust ja üliinimesele sageli iseloomuliku ebainimlikkust peitus Eichmanni olekus.

Volmer laulis ja mängis kohati verdtarretamapanevalt, tema üpris võika teksti väiksemadki nüansid jõudsid saali, panid kaasa mõtlema ja ängistust tundma. Ilmselt on see partii Volmeri senise loomingu suurim saavutus ja juba ainuüksi tema esinemise pärast tasub "Wallenbergi" vaatama minna.

Üks kandvamaid tegelasi ooperis on Naine, keda Wallenberg üritab koonduslaagrast päästa, kuid kes lõpuks ometi otsustab järele minna oma perekonnale, keda enam ammugi olemas ei ole ning kes on koos teistega tuhaks muudetud. Aile Asszonyi südamest tulevad fraasid on seda mõjuvamad, et nad on esitatud ja lauldud Asszonyile omase vokaalse perfektsusega. Külmajudinad jooksevad üle

selja, kui Naine oma perekonnast räägib.

Asszonyi on Eesti üks tugevamaid ja paremaid lauljaid, kelle jaoks ei eksisteeri vokaalseid raskusi ega vajakajäämisi, mistõttu ta saab esinedes alati süüvida esitava sisusse ja edasi anda neid peensusi, mis muusikast tõelise muusika teevad.

See kolmik on ooperi tugevaim. Samal ajal annavad oma panuse kõik solistid, ooperikoor ja Arvo Volmeri dirigeeritav orkester.

Kohati näib, et seda kõike on liiga palju, eelkõige tugevust, müra, isegi kisa, ent teemat arvestades on seegi mõjuv.

Ooperi lõpus tulevad lavale eelmise sajandi erinevate aastate sümbolid, peale poliitiliste figuride tantsivad koos Wallenbergiga surmatantsu kõik osalised. Kunstnik-lavastaja Ene-Liis Semperi panus on siinkohal märkimisväärne. Ajastutest segunenud kostüümid on iseenesest juba sümbolid, millest omakorda uued sümbolistlikud jaded alguse saavad.

Pärast "Wallenbergi" etendust ei taha plaksutada, sest hing ja süda on haiged. Selle asemel tahaks seista püsti ja langetada pea.

OOPER

"Wallenberg"

Ooper kahes vaatuses.

Muusika Erkki-Sven Tüür. Libreto Lutz Hübner.

Dirigent Arvo Volmer.

Lavastajad Dmitri Bertman (Moskva teater Helikon Opera) ja Neeme Kuningas.

Kunstnik-lavastaja Ene-Liis Semper.

Osades Jesper Taube (Rootsi kuninglik ooper), Priit Volmer, Aile Asszonyi, Mati Turi, Jassi Zahharov, Riina Airenne ja teised.

Rahvusoooperi Estonia ooperikoor ja sümfooniaorkester.

Esietendus 1. juunil rahvusoooperis Estonia.

Ühe ohvri (Naise) hääle: "Härra Wallenberg, minu perekond mahub teie mantlitaskusse. Minu perekond määrab ära teie sõrmed. Te võite seda kraapida Poola põldudelt, puude lehtedelt ja katusekividelt. Sellest pole niigi palju järele, et te võiksite tuhande ristiga oma laubale maalida. Mitte niigi palju, et sõdur hakkaks kõhnilma, kui nad talle kõrisesse lendavad."

Eesti publik näeb esimest korda maailmas laialt tuntud eesti helilooja Erkki-Sven Tüüri antifaašistlikku ooperit "Wallenberg", mis valmis 2001. aastal Dortmundi Ooperi tellimusel. Maailmatasemel lavastaja Dmitri Bertmani ja innovaatorliku kunstniku Ene-Liis Semperi fantastilise visiooniga loodud nüüdisooper räägib loo rootsi diplomaadist Raoul Wallenbergist, kes päästis Saksa koonduslaagritest 100 000 juuti.

Dmitri Bertmani kõmullised lavastused on tekitanud kõikjal maailmas elavat vastukaja. Kolmel korral on talle omistatud Venemaa prestiižikaim teatriühend "Kuldne mask". Estonias on ta varem lavastanud Aleksandr Dargomõžski ooperi "Näkinäid" (1999).